

Sociologija

Skripta i baze za nedelju 3

Obrađeno po novim prezentacijama i udžbeniku 2020.

**SKRIPTE
EKOF**

Spremite ispit - lako i efikasno!

SKRIPTE ZA SOCIOLOGIJU 2020/21

Nedelja 1	Nedelja 2	Nedelja 3	Nedelja 4	Nedelja 5	Nedelja 6	Nedelja 7
Nedelja 8	Nedelja 9	Nedelja 10	Nedelja 11	Nedelja 12	Nedelja 13	Nedelja 14

© 2020 Skripte Ekof. Sva prava su zadržana.

Autor zabranjuje beleženja i umnožavanja svog dela u celosti ili delimično, bilo kojim sredstvima, u bilo kom obliku, na bilo koji trajni ili privremeni, posredni ili neposredni način. (član 20. Zakona o autorskom i drugim srodnim pravima „Službeni glasnik RS“, br. 104/2009, 99/2011, 119/2012, 29/2016 - Odluka US RS i 66/2019)

2. Социолошки методи – теорија (наставак)

Посматрање

Експерименти се ретко користе у социологији. Постоје одређени покушаји примене експеримената у истраживању социјално-психолошких фактора (у виду истраживања групног понашања и друштвене интеракције малог обима, у условима који подсећају на лабораторијске услове). Посматрање група у стварном животу је лакше извести, али се те ситуације теже контролишу него оне у експерименталним условима.

„Хоторнски ефекат“ настао је приликом експеримента у фабрици *Hawthorne*, компаније *General Electric* у предграђу Чикага (аутори: Мејо, Ротлисбергер и Диксон). Намера аутора је била да у теренском истраживању проуче ефекте промене одређених варијабли (као што је промена осветљења) на радни учинак групе. Продуктивност је расла као одговор на све експерименталне промене (побољшање и погоршање физичких услова рада). Временом су истраживачи схватили да радници реагују на чињенице да су предмет посматрања, па се чинило да то поспешује њихов групни морал. „Хоторн“ или „хоторнски“ ефекат је установљен онда када су радници враћени првобитним условима рада, а продуктивност рада и обим производње су се и даље повећавали. Закључак је био јасан - нису само услови рада допринели расту продуктивности већ и осећај важности, осећај да учествују у нечему значајном, да је неко заинтересован за резултате њиховог рада и да их пажљиво прати.

У посматрању са учествовањем, истраживач може да бира у којој мери ће учествовати у активностима испитаника и да ли ће их обавестити о спровођењу истраживања.

Примери посматрања са учествовањем (делимично учешће) су:

1. Студија Неда Полског (1967) о преварантима у билијару

Нед Полски је применио методу посматрања, неформалних разговора и посматрања са учествовањем у истраживању превараната у билијару. Аутор није учествовао у другим аспектима живота превараната (нарочито нелегалним), тако да се овај пример односи на делимично учешће аутора, тј. истраживача.

2. Студија Вилијама Фут Вајта у „Друштву са улице“ о уличним бандама

Вилијам Фут Вајт је спровео истраживање уличних банди Американаца италијанског порекла у Бостону. Аутор је живео у кући са припадницима банде и учествовао скоро у свим њиховим активностима.

3. Студија Пола Кресија „Дворана изнајмљених плесачица“ о плесним дворанама Чикага

Пол Креси је спровео истраживање у плесним дворанама Чикага, где су привлачне девојке плесале са мушкарцима за новац, по принципу једна картица – један плес. Креси је тај свет плеса описао као „културни свет“ који су чинили не само усамљени мушкарци имигранти већ и синови неких најугледнијих чикашких породица.

Ове студије су примери етнографског истраживања на терену (више о етнографским истраживањима у наставку). **Теренско истраживање** је истраживање засновано на посматрању понашања, а не на коришћењу постојећих квантитативних података.

Истраживачи на терену бирају локацију и место за своје истраживање, а онда време проводе у посматрању. Истраживачи могу:

- сами директно да учествују у посматраним активностима на терену или
- да посматрају испитанике са одређене удаљености.

Истраживања на терену отварају питања *пристанка испитаника и истраживачке етике*.

Етнографска истраживања

Етнографија се у најширем смислу дефинише као проучавање начина живота. Првобитно је етнографија била повезана са антропологијом и анализом „друштва у малом“, где је антропологија наука која проучава људске сличности и различитости, укључујући и порекло људи, њихове обичаје, веровања и друге друштвене и културне форме.

Етнографска истраживања представљају метод истраживања у којем се подразумева да истраживач „урони“ у природно истраживачко окружење, са циљем разумевања људи, културе и друштва које изучава.

Најважнија карактеристика етнографског истраживања је да свако друштвено деловање има значења за оне који у њему учествују. Наиме, ако желимо да разумемо понашање других људи (без обзира на наше сопствено мишљење о таквом понашању), онда га морамо испитати управо из њихове перспективе. Етнографска истраживања су скупа и дуготрајна, али за многе социологе представљају изузетно искуство. У етнографска истраживања се мора уложити много рада и труда, могу трајати месецима (па чак и годинама), јер истраживач „урања“ у културу групе коју проучава.

Класичан пример примене етнографског метода је студија Доналда Роја. Аутор је изучавао радну групу у једном фабричком постројењу у САД, где је истраживао један познати проблем у социологији рада и организације - утицај различитих система награђивања на продуктивност радника. Претпоставка је била да је плаћање по учинку (што значи да се зарада радника повећава у зависности од броја производа) рационалан начин награђивања, под претпоставком да радници желе да максимизирају своју зараду. „Правило“ (тј. неформални договор радника у погону) био је да производе мање количине, да би приморали оне који одређују норму да преиспитају временски оквир за обављање задатака. Други радни задаци су имали лако достижне временске норме, које су радници „штитили“ тако што су производили задовољавајуће (али не превелике количине). Радници су имали заједничко уверење да би менаџмент преиспитао време потребно за обављање лакших задатака, ако би сазнао колико су они „лаки“. Због тога старије колеге уводили су нове раднике у такав начин рада, а када они не би „укапирани“ суптилне предлоге старијих радника, долазило би до шиканирања. На крају, скоро сви радници се приклањају правилима фабричког живота која је формирала та група, у циљу максимизације зараде.

Неке од предности етнографског истраживања су следеће:

- *Прикупљање богатих података* - Етнографским истраживањима прикупља се богата грађа, неопходна за разумевање значења и неформалних правила, која обликују културу и мотивишу понашање оних који деле ту културу (што се огледа у етнографији и посматрању са учествовањем).

- *Могућност откривања скривених значења и понашања, и више од тога* - Етнографска истраживања су добра метода за истраживање скривених понашања и значења, али треба имати на уму да нису на то и ограничена. Свака друштвена група препуна је спонтаних активности које осликавају њену структуру и културу, које је тешко забележити применом формалних метода испитивања. Испитивањем испитаника док су изоловани једни од других могу се извести погрешни закључци о природи друштвеног понашања. Посматрач који закључује о значењима тако што сагледава њихов контекст (суделовањем у „животу“ групе) може бити у бољој позицији да сазна колективну сврху испитиване групе, него истраживач који је ограничен на „вештачке“ интервјуе или на примену упитника и унапред осмишљених питања.

Неки од недостатака етнографског истраживања су следећи:

- *Огроман рад и пуно времена потребно за истраживање* - За спровођење етнографског истраживања потребан је велики рад, труд и пуно уложеног времена. Истраживач мора да постигне да га група прихвати као пуноправног члана. Ако своју улогу истраживача ником не открије, мора да обавља две улоге: нормалну улогу у групи (као члан групе) и улогу истраживача. Испитивач посматра и бележи ствари како се догађају у реалном времену и не може да „скрати“ природни процес.
- *Проблем репрезентативности групе* - Питање је како можемо да знамо да је баш одабрана група типична (репрезентативна) за све тачке групе у једном сложеном друштву. Сходно томе, на основу етнографског истраживања могућност генерализације је ограничена.
- *Добијање „меких“ података* – Етнографским истраживањима се добијају „меки“ подаци који су мање поуздани од „тврди“ података који се добијају квантитативним методима истраживања. Нема начина да се „меки“ подаци и на њима утемељени закључци провере путем понављања (за разлику од експеримената)
- *Могућност „искривљавања“ објективности резултата* - Присутно је претерано уплитање у групу која се проучава, што има за последицу губљење истраживачке дистанце и евентуалне субјективне резултате.

Животне историје и личне приче

Лична прича је врста квалитативних података у којим наратор, обично сâм испитаник, даје описе животних догађаја из сопствене перспективе. Термин „прича“ подразумева друштвено конструисану и заокружену причу. Израз лична прича не значи да је то измишљена прича него да је попут многих социолошких података „конструисана“ тј. испричана из неке конкретне перспективе.

Један од задатака социолошке анализе је сазнати са којим *циљем* је прича конструисана. Истовремено социолог може желети да разуме емоције и намере аутора приче, али у обзир узима и друштвени контекст у којем је прича конструисана.

В.А. Томас и Флоријан Знањецки (1927) у студији „Пољски сељак у Европи и Америци“ је прва и најпознатија употреба личних прича у социологији. У овој студији, истраживане су

2. Социолошки методи – питања (наставак)

1. Резултат једне социолошке студије чији су аутори Мејо, Ротлисбергер и Диксон је да нису само услови рада допринели расту продуктивности радника у фабрици већ и осећај важности, осећај да учествују у нечему значајном, да је неко заинтересован за резултате њиховог рада и да их пажљиво прати. Овај ефекат назива се:

- а) Хоторнски ефекат
- б) Диркемов ефекат
- в) Веберов ефекат
- г) Парето ефекат

(2 бода)

Решење:

- а) Хоторнски ефекат

2. Дефинишите појам теренског истраживања.

(4 бода)

Решење:

Теренско истраживање је истраживање засновано на посматрању понашања, а не на коришћењу постојећих квантитативних података.

3. Дефинишите појам етнографије.

(4 бода)

Решење:

Етнографија се у најширем смислу дефинише као проучавање начина живота.

4. Дефинишите појам антропологије.

(4 бода)

Решење:

Антропологија је наука која проучава људске сличности и различитости, укључујући и порекло људи, њихове обичаје, веровања и друге друштвене и културне форме.

---

5. Дефинишите појам етнографског истраживања.

(4 бода)

Решење:

Етнографска истраживања представљају метод истраживања у којем се подразумева да истраживач „урони“ у природно истраживачко окружење, са циљем разумевања људи, културе и друштва које изучава.

---

6. Да свако друштвено деловање има значења за оне који у њему учествују је најважнија карактеристика _____ истраживања.

(3 бода)

Решење:

етнографског

---

7. Наведите и укратко објасните бар две предности етнографских истраживања.

а) _____

б) _____

(3 бода)

Решење:

а) Прикупљање богатих података - Етнографским истраживањима прикупља се богата грађа, неопходна за разумевање значења и неформалних правила, која обликују културу и мотивишу понашање оних који деле ту културу (што се огледа у етнографији и посматрању са учествовањем).

б) Могућност откривања скривених значења и понашања, и више од тога - Етнографска истраживања су добра метода за истраживање скривених понашања и значења, али треба имати на уму да нису на то и ограничена. Свака друштвена група препуна је спонтаних активности које осликавају њену структуру и културу, које је тешко забележити применом формалних метода испитивања. Испитивањем испитаника док су изоловани једни од других могу се извести погрешни закључци о природи друштвеног понашања. Посматрач који закључује о значењима тако што сагледава њихов контекст (суделовањем у „животу“ групе) може бити у бољој позицији да сазна колективну сврху испитиване групе, него истраживач који је ограничен на „вештачке“ интервјуе или на примену упитника и унапред осмишљених питања.

---

8. Наведите и укратко објасните бар две мане етнографских истраживања.

а) _____

_____

б) _____

_____

(3 бода)

Решење:

а) Огроман рад и пуно времена потребно за истраживање - За спровођење етнографског истраживања потребан је велики рад, труд и пуно уложеног времена. Истраживач мора да постигне да га група прихвати као пуноправног члана. Ако своју улогу истраживача ником не открије, мора да обавља две улоге: нормалну улогу у групи (као члан групе) и улогу истраживача. Испитивач посматра и бележи ствари како се догађају у реалном времену и не може да „скрати“ природни процес.

б) Проблем репрезентативности групе - Питање је како можемо да знамо да је баш одабрана група типична (репрезентативна) за све тачке групе у једном сложеном друштву. Сходно томе, на основу етнографског истраживања могућност генерализације је ограничена.

---

9. Дефинишите појам личне приче.

_____

_____

(4 бода)

Решење:

Лична прича је врста квалитативних података у којим наратор, обично сâм испитаник, даје описе животних догађаја из сопствене перспективе.

---

10. Лични записи:

а) могу да имају карактер личне приче

б) не могу да имају карактер личне приче

в) немају никаквих додирних тачака са личним причама

(2 бода)

Решење:

а) могу да имају карактер личне приче

---

11. Наведите бар три примера личних записа.

- а) _____
б) _____
в) _____

(3 бода)

Решење:

- а) биографије
б) лични дневници
в) кореспонденција

---

12. Огист Конт је заговорник:

- а) релативизма
б) позитивизма
в) некрополитизма
г) феминистичког гледишта

(2 бода)

Решење:

- б) позитивизма

---

13. Макс Вебер је заговорник:

- а) релативизма
б) позитивизма
в) некрополитизма
г) феминистичког гледишта

(2 бода)

Решење:

- а) релативизма

---

14. Огист Конт је заговорник:

- а) квантитативних метода истраживања
б) квалитативних метода истраживања

(2 бода)

Решење:

- а) квантитативних метода истраживања